

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך לח, תשמ"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

שלוש הערות

א. ב"לשוננו לעם" לז (התשמ"ו), ט-י, "שבשתא כין דעל – על?" מאת בן-ציון פישלר, עמ' ד, הובאו שתי דוגמאות של הערות למי שצריך לתקן דבר, וההערות נכנסו לגוף העניין: (1) יצחק הסוף איננו; (2) והסוף? נא לבקש מהמחבר את סיום המעשה.

מסתבר, שדבר זה איננו חדש בזמננו, וכבר קרה כדבר הזה לפני כארבע מאות שנים! במסכת בבא בתרא, דפוס פיזור, בשנת רע-רעא בערך, נדפס ברשב"ם דף קיג ע"ב, ד"ה 'שלושה שנכנסו', משפט שאינו שייך לעניין ואינו מובן, וזה לשונו: 'וכל שכן הכא דאם באו לשום עדות אין עד נעשה דיין (עמוד 2) זו הגיה בעל המטבע על פי ראיית עצמו וכו'". התיבות שפיזרתי הן מוקשות, ובעל 'דקדוקי סופרים', שהביא את לשון הרשב"ם, כתב: 'ולית ליה פתרא' (היינו, שאין לו פשר). באמת יש לו פשר, וזו הערת המגיה, שהעיר, שעמוד זה הגיה בעל הדפוס בעצמו! זו הייתה הערה למדפיס או למגיה שני, שעמוד זה הגיה בעל הדפוס. מובן, שהיה צריך להשמיט את ההערה הזאת בשעת ההדפסה, ושכחו ולא השמיטו. בדיוק כמו בדוגמאות הנ"ל.

ב'סיני', כרך נב, עמ' קמט, הבאתי את הפסקה כדי ללמוד ממנה על המונח 'בעל המטבע' ל'בעל הדפוס'. עיין שם.

ואת חטאי אני מזכיר כאן. כתבתי מבוא לספר 'הלכות ספר תורה', ובמקום אחר כתוב בספר: "וגרסי' בני מערבא. . . תני מטפחות ספרים". ורשמתי בכתב ידי: ויש למצוא את המקור. מסרתי את כתב היד לדפוס, וכך נדפס ב'סיני', כרך צח, עמ' ה, שורה 4 מלמטה. לא הרגשתי, שיש למחוק הערה זו, ואף לא ציינתי את המקור. הנני מתקן אפוא את הטעות: יש למחוק את ההערה ולציין את המקור: ירושלמי מועד קטן, פרק ג, סוף הלכה ב.

ב. עוד ב"לשונונו לעם", שם, עמ' מט, הובא תרגום 'ספר האגדה' למסופר במסכת בבא בתרא כא ע"ב, שיואב הכרית כל זכר באדום, וכששאלו דוד מה טעם עשה כך, השיב, שהוא שמע מפי רבו: תמחה את זכר עמלק. דוד אמר לו: אנו קוראים זכר, נטל חרב, והלך אצל רבו ושאלו, כיצד יש לקרוא, אמר לו: זכר עמלק; ביקש להרגו, משום "ארור עושה מלאכת ה' רמיה" וכו'. בתרגומי למסכת בבא בתרא לא פירשתי כך, אלא הרב אמר לו: זכר עמלק, וביקש להרגו, משום שעשה מלאכתו רמיה, ולא שם לב, שיואב קורא זכר. ונשאלתי, מה טעם פירשתי כך? והייתה תשובתי, כי אף על פי שרגילים לקרוא כמו שניקדו ב'ספר האגדה', אולי על פי הגהות הב"ח בגיליון הגמרא, ואולי גם על פי פירוש ר' מאיר אבולעפיה ב'יד רמה', אבל יש קושי בפירוש זה, כמות שהעירו כבר: כיצד אפשר לומר על רבו שעשה את מלאכתו רמיה, והרי ודאי אף הוא קיבל כך, ועוד: מה רמיה היא זו? על כן בחרתי בפירוש ר"ח, שהובא בתוספות דף כא ע"א, שהרב לא טעה בקריאה אלא עשה מלאכתו רמיה, שלא שם לב לקריאתו של יואב. אף עוד ראשונים

פירשו כך, עיין 'הכותב' ב'עין יעקב' ועוד מפרשים שם. בחידושי הרשב"א לבבא בתרא, שנדפסו בשנת תשי"ז, העיד, ש'כך פירשו המפרשים שהרב לא טעה בקריאתו אלא בהשגחתו'.

ג. לעניין ה"נסמכים מרובים והיודעים מועטים"

ל"לשוננו לעם" לח (התשמ"ז), א-ב, עמ' ג

בסוף הקדמתו השנייה למסכת חולין אומר מהרש"ל: 'האידנא שבעונות הרבים הנסמכים מרובים והלומדים מועטים'. ובהקדמת ספר 'בית יעקב' על מסכת עירובין לר' יעקב וואליער, זאלקאוא תק"צ, מתאונן המחבר: "הן היום נתאמתו דברי מהרש"ל באומרו בהקדמתו לספרו ים של שלמה על מסכת חולין 'הרבה המורים ומועט היודעים', וכל מי אשר רק יודע כתב העברי ופירש המלות אזי הוא חכם בעיניו ורודף אחר העטרה להיות מורה הוראה בישראל וכו'".